

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU
Kandidatexamensarbete, 15 hp

På upptäcktsfärd i ”den goda platsen”

– en tvärvetenskaplig litteraturstudie

Tanja Peters

Fakulteten för Landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap
Område Landskapsarkitektur, Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) Alnarp
Landskapsarkitektprogrammet
2012-05-31

SLU, Sveriges Lantbruksuniversitet
Fakulteten för Landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap
Område Landskapsarkitektur

Författare: Tanja Peters

Titel (sve): På upptäcksfärd i "den goda platsen" – en tvärvetenskaplig litteraturstudie

Titel (eng): On an expedition in the "good place"

Nyckelord (6-10 st): den goda platsen, platsens själ, genius loci, platsupplevelse, identitet, omgivning, rumslighet och landskap

Handledare (SLU/extern): Anna Jakobsson, Område Landskapsarkitektur, SLU Alnarp

Examinator (SLU/extern): Jenny Nord, Område Landskapsarkitektur, SLU Alnarp

Kurstitel: Kandidatexamensarbete i Landskapsarkitektur

Kurskod: EX0649

Omfattning (hp): 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Serienamn: Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2012

Program/utbildning: Landskapsarkitektprogrammet

Framsidas bild:

Tavla målad av konstnären Claude Monet [online], levnadsår 1840--1926, The artist's gardens at Giverny.

Tillgänglig via: <http://www.ibiblio.org/wm/paint/auth/monet/last/giverny/>, [2012-05-31].

Sammandrag

På upptäcktsfärd i "den goda platsen" innebär en läsning av en tvärvetenskaplig litteraturstudie. Uppsatsen syftar till att nå en ökad förståelse kring "den goda platsen" genom att se hur olika vetenskapsdiscipliner tar upp och beskriver begreppet och fenomenet i olika texter. Studien fokuserar på tolkning av texter och är således en kvalitativ inriktad studie med hermeneutisk utgångspunkt.

Urval av litteratur har gjorts inom arkitekturteori, kulturgeografi och antropologi. De författare som valts ut är Christian Norberg-Schultz, Yi-Fu Tuan och Tim Ingold. Samtliga författare är professorer och har därmed en stark ställning inom sina respektive kunskapsområden. De olika författarna och de olika vetenskapsdiscipliner som de representerar redovisas i separata avsnitt med kommentarer och det är i uppsatsens sista kapitel, diskussion och slutsatser samt avslutande reflektioner, som resultatet ställs samman. Det är även i uppsatsens sista avsnitt som de olika författarnas beskrivning av "den goda platsen" analyseras och diskuteras.

På upptäcktsfärden i "den goda platsen" kan sägas innebära en resa in i en begreppsdjungel där stigen inte alltid kan beskrivas som rak och upptrampad. Men förhoppningsvis kan denna studie bidra till att nästa gång någon ger sig ut på en upptäcktsfärd i begreppens värld kan denna studie fungera som en förberedelse på vad som väntar och vad det kan innebära att ha ett tvärvetenskapligt resesällskap. Studien resulterar inte i en enhetlig definition kring begreppet "den goda platsen" men kan anses bidra till en problematisering kring ämnet och på sätt till viss del även bidra till en djupare förståelse.

Abstract

The discovery of the "good place" means a reading of an interdisciplinary literature review. The paper aims to achieve a greater understanding about the "good place" by seeing how different disciplines describes the concept and the phenomenon in different literature. The study focuses on the interpretation of texts and is therefore a qualitative oriented study with a hermeneutic point of view.

Selection of literature have been made in architectural theory, cultural geography and anthropology. The authors selected are Christian Norberg-Schultz, Yi-Fu Tuan and Tim Ingold. All authors are professors and thus revered in their respective fields of knowledge. The various authors and the different disciplines they represent are presented in separate sections with comments and it is in the report's final chapter, discussion and conclusions and final remarks, that the results are compiled. It is also in the report's final section of the various authors' description of the "good place" is analyzed and discussed.

Exploring the "good place" can also mean a journey into a conceptual jungle where the path can not always be described as straight and trampled. But hopefully this study can contribute the next time someone embarks on a journey of discovery into the world of concepts regarding "the good place". This study can hopefully serve as a preparation for what lies ahead and what it can mean to have an interdisciplinary travel companion. The study does not result in a uniform definition around the concept of "good place" but can be considered to contribute to elaborating on the topic and to some extent, contribute to a deeper understanding.

Förord

Den här upptäcksfärden med "den goda platsen" som slutmål har bitvis varit skumpig och jag vill därför passa på att tacka min handledare Anna Jakobsson för all guidning längs med vägen och hjälp och stöd vid olika vägval. Det är tack vare henne som jag inte har gått alltför vilse i begreppsdjungeln. Hon har även vid ett flertal tillfällen lyckats leda mig tillbaka in på en lite mer upptrampad stig. Eventuella snedsteg är mina egna och ansvaret mitt.

Jag vill även tacka mina kurskamrater Charlotta Gard, Ulrika Eliasson och Julia Fjällbäck, vilka har gett mig ny energi under resans gång och varit ett stöd när uppförsbackarna känts för branta.

Tanja Peters
Alnarp, 2012-05-31

Innehållsförteckning

Sammandrag	
Abstract	
Förord	
1 Inledning.....	7
Bakgrund	7
Mål och syften	7
2 Material, metod och teori	7
Tvärvetenskaplig metod med en kvalitativ hermeneutisk utgångspunkt	7
Arbetsprocessen och den hermeneutiska cirkeln	9
Litteratururval samt avgränsningar i analysen.....	10
3 Resultat av litteraturstudien om "den goda platsen"	12
På upptäcktsfärd i "den goda platsen" med en arkitekturteoretiker som resesällskap.....	12
På upptäcktsfärd i "den goda platsen" med en kulturgeograf som resesällskap	14
På upptäcktsfärd i "den goda platsen" med en antropolog som resesällskap	17
Sammanfattande analys avseende återkommande begrepp vid beskrivningen av "den goda platsen"	19
4 Diskussion och slutsatser om "den goda platsen"	20
Människans förhållande till sin omgivning.....	20
Platsupplevelse kontra platsförståelse	21
För vem finns "den goda platsen"?	21
"Den goda platsens" dynamik	22
Att upptäcka den "den goda platsen"	23
Relationen mellan landskap, omgivning, rumlighet och plats.....	24
"Den goda platsens" ingredienser	24
5 Avslutande reflektioner.....	25
Landskapsarkitektens relation till "den goda platsen"	25
Vad kan man vänta sig av "den goda platsen" i framtiden.....	25
Definition av "den goda platsen"?	26

6	Referenser	27
	Tryckta källor	27
	Avhandlingar	27
	Elektroniska källor	27

1 Inledning

Bakgrund

Ett resultat av en landskapsarkitekts yrkesgärning är platser av olika slag. Men vad karaktäriserar "den goda platsen" och vad är det som har betydelse för människans upplevelse av platsen som god? Landskapsarkitekten bidrar med sin sakkunskap och expertis när denne gestaltar en plats medan platsupplevelsen fortlöpande kan tolkas på helt olika vis av personer med andra erfarenheter och perspektiv. Inom begreppet "den goda platsen" finns ett stort tolkningsutrymme, både avseende begreppet och fenomenet plats. Landskapsarkitekten kan ofta anses sträva efter att gestaltningen bör upplevs som god. För att kunna förstå vad som karaktäriserar en god plats är det därför viktigt att diskutera begreppet plats, förstå människors platsupplevelser samt diskutera vad det är som bidrar till att en plats upplevs som god.

Genom att jämföra olika vetenskapliga discipliners beskrivningar av begreppet och fenomenet plats kan möjligen en djupare förståelse för föreställningen om den goda platsen uppnås.

Mål och syften

Målet med uppsatsen är att, genom en tvärvetenskaplig litteraturstudie, beskriva och diskutera vad som kan menas med en god plats för människan.

Syftet med uppsatsen är att uppnå en djupare förståelse för betydelsen av begreppet "den goda platsen", vad som karaktäriserar en god plats och hur den kan beskrivas med ett tvärvetenskapligt perspektiv.

2 Material, metod och teori

Tvärvetenskaplig metod med en kvalitativ hermeneutisk utgångspunkt

Målet med uppsatsen är att beskriva en verklighet och därigenom försöka erhålla ny kunskap om vad som kan menas med en god plats för människan. Eftersom studien inte undersöker något mätbart fenomen eller till exempel avser att samla in statistik och data, hanteras uppsatsens mål och syfte bättre av en kvalitativt inriktad metod än en kvantitativ metod (Alvesson och Sköldbäck, 1994, s. 11).

Idar Magne Holme och Bernt Krohn Solvang (1997, s. 78) menar att om syftet med en studie är att skapa en djupare förståelse för ett begrepp är detta förenligt med kvalitativa studier. När en studie inriktas mot tolkning och förståelse innebär det även att uppsatsen får en

reflekterande och hermeneutisk utgångspunkt (Alvesson och Sköldbberg, 1994, s. 12 och 14). Enligt Mats Alvesson och Kaj Sköldbberg (1994, s. 115) är främst texttolkning relevant vid hermeneutik forskning. Inom hermeneutiken kan möjligtvis meningsfulla föremål för tolkning till exempel vara texter, handlingar och yttranden.

Materialet till denna uppsats har därför samlats in kvalitativt, genom en litteraturstudie. Eftersom uppsatsen avser att öka förståelsen kring begreppet "den goda platsen" har uppsatsen även fått en undersökande hermeneutisk karaktär. En kritik som ofta riktas mot hermeneutisk forskning är att det kan ske en förvrängning av information då forskaren inte direkt studerar verkligheten utan tolkar en källa (Alvesson och Sköldbberg, 1994, s. 123). Detta kan leda till att feltolkningar sker i större utsträckning än om forskaren skulle ha studerat verkligheten direkt.

Målet med uppsatsen medför även att en tvärvetenskaplig metod ska tillämpas. Tvärvetenskap kan innebära att problemställningen studeras med hjälp av skilda vetenskapsdiscipliner. Högskoleverket [online] definierar begreppet tvärvetenskap som ett samarbete mellan olika kunskapsområden kring en gemensam fråga.

Genom att använda en tvärvetenskaplig ansats, kan det möjligtvis ge en bättre förståelse för platsen som helhet eftersom flera discipliners synsätt studeras. Detta är dock ingen självklarhet. Fredrik Sunnemark och Martin Åberg (2004, s. 13) menar att man inte automatiskt kan utgå ifrån att mer kunskap genereras bara för att olika vetenskapsdiscipliners forskningsresultat studeras. Inte heller ska man ta för givet att en bredare förståelse kan komma att uppnås, för forskningsobjektet, bara för att problemställningen diskuteras med ett flertal vetenskapliga perspektiv. Det kan inte heller anses helt oproblematiskt eller givet att problemställningen förblir oförändrad när den studeras från olika perspektiv (Sunnemark och Åberg, 2004 s. 13).

Vid tillämpningen av tvärvetenskapliga metoder gäller precis som vid andra kvalitativt tolkande metoder att det finns en risk för att forskaren kan styra arbetet i högre grad till vissa delar av forskningsmaterialet än andra och därigenom förbise vissa delar på grund av sitt eget intresse (Sunnemark och Åberg, 2004, s. 27). Den tvärvetenskapliga metoden kan ha sina möjligheter men en ifrågasättande inställning bör tillämpas precis som vid granskningen av andra forsknings metoder. För att undvika styrning i denna studie har urvalet i uppsatsen, så lång det har varit möjligt, tolkats i ett sammanhang. I analysen har även olika texter, kring samma tema, skrivna av samma författare valts ut för att ge en bättre helhetsbild av ämnet och därigenom undvika styrning.

I uppsatsens analysdel har en tabell ställts samman för att underlätta en jämföring mellan de olika begrepp som vetenskapsdisciplinerna tar upp när de diskuterar begreppet plats. Att presentera en del av analysen i tabellform har varit ytterligare en metod för att kvalitativt analysera materialet.

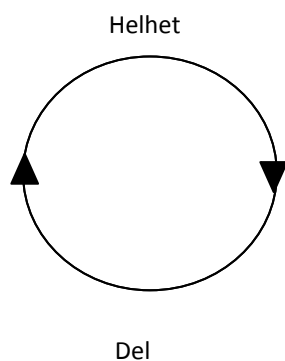
Arbetsprocessen och den hermeneutiska cirkeln

En grundtanke inom hermeneutiken är att, "[...]meningen hos en del endast kan förstås om den sätts i samband med helheten" (Alvesson och Sköldberg, 1994, s. 115). Den här uppsatsen har haft som utgångspunkt att förstå en del av en helhet, genom att studera uppsatsens mål och syfte med ett tvärvetenskapligt perspektiv. Delen representeras av ett urval av olika vetenskapsdiscipliner medan helheten representeras av "den goda platsen".

Arbetsprocessen i denna uppsats hade från början ett mer linjärt upplägg men när en del av analysen var färdig och slutsatser började formuleras behövdes processen starta om igen. Var analysdelen representativ för de slutsatser som framkom av studien eller behövdes analysdelen förtydligas för att lyfta fram de olika vetenskapsdisciplinernas ståndpunkter på ett bättre sätt. På detta sätt fortsatte arbetet med uppsatsen så lång det var möjligt. Arbetet med uppsatsens olika delar skedde på så vis om vart annat.

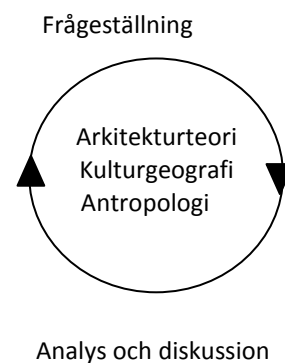
Att arbetsprocessen kan karaktäriseras av en cirkulär process istället för en linjär kan vara kännetecknande för den hermeneutiskt inriktade forskningen. Inom hermeneutiken är detta allmänt känt som den hermeneutiska cirkeln. En cirkulär arbetsprocess kan ses som oförenligt med synen på att en arbetsprocess utvecklas. Detta har lett till att man inom hermeneutiken har utvecklat synen på arbetsprocessen från cirkulär till formen av en spiral (Alvesson och Sköldberg, 1994, s. 115-116). På detta sätt kan arbetet anses gå framåt trots att samma arbetsmoment upprepas flera gånger men vid olika stadier i arbetet. Arbetsprocessen i uppsatsen kan till stora delar liknas vid vad som benämns den hermeneutiska cirkeln och spiralen.

Den ursprungliga hermeneutiska cirkeln

Figur 1. Den hermeneutiska cirkeln: ursprunglig version enligt Alvesson och Sköldberg (1994) s. 116

Arbetsprocessen i uppsatsen

Figur 2. Uppsatsen arbetsprocess baserad på den hermeneutiska cirkeln enligt Alvesson och Sköldberg (1994) s. 116, tolkad av Tanja Peters, 2012-05-14

Litteratururval samt avgränsningar i analysen

Begreppet "den goda platsen" kan innehålla många olika aspekter och denna uppsats berör och diskuterar, vad som karaktäriserar "den goda platsen", genom att försöka belysa ämnet med hjälp av olika vetenskapsdiscipliner. Vid urval av vetenskapsdiscipliner har kunskapsområden som i högre grad angränsar varandra och som har flera beröringspunkter valts ut.

Om ordet arkitektur slås upp i *Nationalencyklopedin* [online] ges förklaringen att arkitekturen bland annat kan ha som uppgift att skapa rumslig orientering och ge ordning och identitet åt platser. Arkitektur som begrepp omfattas även av människans förändring av sin omgivning, från natur till kultur. Slår man istället upp ordet antropologi framgår det av *Nationalencyklopedin* [online] att antropologi avser studiet av människosläktets utveckling och av världens olika kultur- och samhällstyper. Kulturgeografin studerar utbredningen av, och sambanden mellan, olika fenomen på jordytan som kan kopplas till människan och hennes aktiviteter men studerar även vilka samband som råder mellan människan och naturmiljön (*Nationalencyklopedin* [online], uppslagsord kulturgeografi).

Både arkitektur och antropologi kan därmed sägas ha ett samhällsperspektiv då olika kulturers utveckling studeras, medan studier av arkitektur och kulturgeografi mer innefattar människans aktiviteter och påverkan på natur och miljö. Även om vetenskapsdisciplinerna har olika infallsvinklar verkar det finnas flera gemensamma nämnare. De utgår alla från människan och studerar hur människan påverkar och uppfattar sin omgivning.

Av *Nationalencyklopedin* [online] framgår däremot att en disciplin som också studerar platsupplevelse, miljöpsykologin, söker psykologiska förklaringar till människans förhållningssätt till miljön. Varken arkitekturen, kulturgeografin eller antropologin har detta perspektiv. Ett urval av litteratur i denna studie har därför gjorts framför allt inom arkitekturteori, antropologi och kulturgeografi.

Urvalet av litteratur gjordes till en början med hjälp av sökord i olika databaser så som, place, place and space, plats, platsens själ och genius loci. Som följd av databas-sökningar har referensförteckningar i kandidat- och masteruppsatser, inom landskapsplanering, granskats och lett till att referenser i böcker och artiklar som berör begreppet plats har söks upp. Även handledaren har bidragit med ovärderliga tips avseende litteratur exempelvis inom vetenskapsdisciplinerna kulturgeografi och antropologi.

För att ge en god överblick av uppsatsens tvärvetenskaplighet och dess litteratururval har en sammanställning gjort som visar vilka vetenskapsdiscipliner som omfattas av studien samt urval av författare och texter, se tabell 1.

T V Ä R V E T E N S K A P L I G S T U D I E	Den goda platsen beskriven av:		
	Vetenskapsdisciplin	Författare	Bok eller artikel
	Arkitekturteori	Christian Norberg-Schultz, professor vid Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo. Levnadsår: 1926 - 2000	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Genius loci. Towards a phenomenology of architecture</i>, (1980). - Fenomenet plats, (1999). - Platskvalitet, (1992).
	Kulturgeografi	Yi-Fu Tuan, professor vid University of California, Berkeley. Levnadsår: 1930--	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Space and place. The perspective of experience</i>, (1977). - <i>Topophilia. A study of environmental perception, attitudes and values</i>, (1974).
Antropologi	Tim Ingold, professor vid University of Aberdeen. Levnadsår: 1948--	<ul style="list-style-type: none"> - <i>The perception of the environment: essays on livelihood, dwelling and skill</i>, (2000). 	

Tabell 1. Sammanställning över uppsatsens litteratururval. För en mer utförlig beskrivning av referenserna se referensförteckningen. (Sammanställd av Tanja Peters, 2012-05-11)

Valda texter inom de olika enskilda vetenskapsdisciplinerna är inte på något sätt ett fullständigt urval. En utgångspunkt har varit att beskriva begreppet plats utifrån en teoretikers perspektiv inom varje vetenskapsdisciplin. Det är även relevant att fråga sig hur urvalet av texter påverkar hur de olika disciplinerna framställs. Är de texter som valts representativa för hela disciplinen? Uppsatsen har inte som målsättning att ge en uttömmande diskussion i ämnet, utan får snarare ses i relation till det urval som gjorts. Inom varje vetenskaplig disciplin finns en mängd teoretiska utgångspunkter som studien inte belyser. Värdet av studien kan i stället anses ligga i jämförelsen disciplinerna emellan.

Den litteratur som valts ut är till stora delar över tio år gammal. Det går därför att ifrågasätta dess aktualitet. Borde inte dagens teoretiker kommit längre vad gäller beskrivningen av begreppet plats och därför utgöra ett bättre val för denna studie? De författare som valts ut, inom respektive vetenskapsdisciplin, är väletablerade och samtliga är professorer i sina ämnen. Deras texter omnämns i flera forsknings sammanhang och kan därför fortfarande anses aktuella. Som exempel kan nämnas Anna Jakobssons avhandling *Experiencing Landscape While Walking. On the Interplay between Garden Design, Sensory Experience and Medical Spa Philosophy at Ronneby Spa* (2009), Jenny Nords avhandling *Changing landscapes and persistent places. An exploration of the Bjäre peninsula*. (2009) samt Marie Larssons avhandling *Stadsdelsträdgård - plats för gemenskap och kreativa processer* (2009). Valda teoretikers forskningsresultat och slutsatser kan ha blivit ifrågasatta av andra forskare men det innebär inte att deras texter inte längre är betydelsefulla och kan bidra vid studier av ämnet.

I uppsatsens analysdel framkommer flera nya begrepp så som exempelvis naturligplats, en plats skapad av människan, kulturlandskap, landskap, region, rum och rumslighet. Dessa begrepp analyseras och definieras inte närmare utan diskuteras i det sammanhang de tas upp. Uppsatsen avgränsas således främst till att beskriva begreppet "den goda platsen" men i den kontext begreppen omnämns och beskrivs av de olika vetenskapsdisciplinerna.

3 Resultat av litteraturstudien om "den goda platsen"

På upptäcktsfärd i "den goda platsen" med en arkitekturteoretiker som resesällskap

Arkitekten Christian Norberg-Schultz inleder sin bok *Genius loci. Towards a phenomenology of architecture* med att diskutera vad vi egentligen avser när vi talar om plats (Norberg-Schultz, 1980, s. 6). Av Norberg-Schultz beskrivning kan man utläsa att han menar att plats kan diskuteras utifrån två aspekter, dels plats som ett rent språkligt begrepp och dels plats som ett verkligt vardagligt fenomen.

Norberg-Schultz (1999, s. 96) menar att plats som konkret fenomen ska ses som en del av en större komplex helhet. Denna helhet innefattar olika kvalitativa delar, så som exempelvis olika material, former, textur och färg. Det är dessa beståndsdelar som sedan avgör platsens atmosfär. Fenomenet plats präglas till stor del av dessa kvalitativa element och kan därför inte reduceras till att handla om enbart rumsliga sammanhang utan att förlora sin verklighetsförankring. Därigenom blir fenomenet plats någonting mer än en viss punkt på en karta (Norberg-Schultz, 1999, s. 96). Fenomenet plats kan inte enkelt förklaras på ett objektivt sätt utan bör tolkas i sin helhet (Norberg-Schultz, 1980, s. 7-8).

Rumslighet kan definieras som antingen en tredimensionell geometri eller som det område människan uppfattar. Dessa definitioner kan dock vara svåra att översätta till en verklig situation (Norberg-Schultz, 1980, s. 11). Norberg-Schultz (1980, s. 12) anser istället att, när man diskuterar förhållandet mellan landskap och boplatser, bör man resonera i termer som förlängning och slutna enheter. Landskapet representerar olika grader av förlängningar av en rumslighet medan boplatser i detta sammanhang fungerar som slutna enheter (Norberg-Schultz, 1980, s. 12). Karaktär motsvaras av platsens atmosfär. Rum och karaktär kan även benämnas med ett begrepp, upplevt rum. Avgörande för det upplevda rummet är dess gränser som även kan kallas för de rumsdefinierande elementen (Norberg-Schultz, 1999, s. 98-99).

För att bättre kunna förstå platsens strukturella uppbyggnad kan man enligt Norberg-Schultz (1980, s. 10-11) dela upp fenomenet plats i, naturliga platser och landskap eller platser skapade av människan det vill säga boplatser. Dessa platser kan sedan analyseras med hjälp av rumslighet och karaktär (Norberg-Schultz, 1980, s. 10-11). Platser skapade av människan och naturliga platser har dock en inbördes relation då människan enligt Norberg-Schultz samspelar med sin omgivning på tre grundläggande sätt. Det första kännetecknas av att människan vill forma naturen för att visualisera sin uppfattning av naturen. När människan

bygger så gör hon det i samspel med naturen. Där hon uppfattar en riktning anlägger hon en stig, där naturen antyder ett avgränsat rum konstruerar människan en inhägnad och så vidare. För det andra vill människan manifesteras sin tolkning av naturen. Detta kan även göras i form av byggnader. Denna manifestation blir en symbol för människans förståelse av naturen. Till sist formar människan naturen efter hur hon förhåller sig till sin omvärld det vill säga hur hennes världsbild ser ut. Platser som människan skapar representerar hennes existentiella mittpunkt. Alla dessa tre principer, visualisering, symbolisering och samlande går bland annat att återfinna i människans boplatser (Norberg-Schultz, 1999, s. 104-105). Norberg-Schultz (1999, s. 105) menar även att människans syfte med att bygga är att förändra en ort till en plats. Detta sker genom att människan lyfter fram de förutsättningar som finns i en viss given miljö. Platsens struktur är inte någonting givet och beständigt utan kan ofta ändras. Detta behöver dock inte innebära att platsens atmosfär och själ går förlorad. En förutsättning för att platsen behåller sin identitet är dock en viss grad av beständighet (Norberg-Schultz, 1999, s. 105). Boendet representerar hela den relation en människan kan ha till en plats. Denna relation formas till den största delen av människans behov av orientering och identifikation. Båda dessa funktioner måste uppfyllas för att människan ska känna tillhörighet och trygghet. (Norberg-Schultz, 1999, s. 107-109). Under senare tid har allt för mycket fokus legat på orientering och dess praktiska funktion medan identifikationen allt mer glömts och lämnats därhän. Detta har resulterat i att känslan av tillhörighet istället har ersatts av ett främlingskap inför platser och boendemiljöer (Norberg-Schultz, 1999, s. 109).

För att uppnå platskvalitet får inte värdet av vår omgivning som livsrum underskattas (Norberg-Schultz, 1992, s. 34). Norberg-Schultz (1992, s. 37) kan även anses betona vikten av att människan inte längre enbart tolkar plats i kvantitativa termer. I artikeln "Om platskvalitet" i tidningen *Arkitektur* framhåller Norberg-Schultz (1992, s. 34) att vår omgivning kan ses, "[...]som en mångfald av konkreta platser där livet äger rum[...]". Han menar även att en bra benämning på omgivning är plats (Norberg-Schultz, 1999, s. 91). Norberg-Schultz (1992, s. 36) kan även anses betona gestaltningsteorin betydelse när han ser till platsens grundformer och hur olika element organiserar sig i omgivningen. Norberg-Schultz (1999, s. 109, 110, 114) menar vidare att identitet och identifikation innebär att människan bör bli vän med sin omgivning och med miljön. Även om människan på senare tid alltmer identifierar sig med föremål tillverkade av människor, så som gator och hus, är människan en del av sin omgivning och miljö. Glömmer vi bort detta kan det bara leda till problem (Norberg-Schultz, 1999, s. 109, 110, 114), och i värsta fall leda till att det uppkommer en "platsbrist" (Norberg-Schultz, 1992, s. 34). En plats kan tolkas på många sätt men behöver fler än ett syfte för att inte förlora sin mening och funktion. Det är människan som kan ta fram platsens möjligheter genom sin inverkan (Norberg-Schultz, 1999, s. 106).

Skalan är en faktor som påverkar hur vi ser på fenomenet plats. Vi människor kan i vissa fall anses dela upp vår omvärld i olika nivåer. På en mer övergripande nivå finns länder sedan regioner, landskap, boplatser och byggnader. Alla återgivna i en fallande skala. De naturliga platserna representeras mer i den stora skalan medan platser gjorda av människan representeras i större utsträckning i den mindre skalan (Norberg-Schultz, 1980, s. 16). På så vis kan det i begreppet plats finnas både ett mikro- och ett makroperspektiv som kan appliceras på flera nivåer i vår omgivning (Norberg-Schultz, 1980, s. 32). Ett landskaps topologi är ett sätt att definiera dess platser. Norberg-Schultz (1980, s. 32-33) menar vidare

att microperspektivet kan appliceras på de element i landskapet som är för små för mänskliga aktiviteter medan makroperspektivet representerar de platser som är för stora. Den mänskliga skalan relateras istället bäst av ett mediumperspektiv. Detta perspektiv anser Norberg-Schultz bäst representeras av platser som är lämpliga som boplatser för människan.

Norberg-Schultz (1980, s. 40) menar vidare att omgivningen av människan mer uppfattas som ett horisontalt plan som får sin struktur och rumslighet av vertikala objekt. På det vertikala planet skapas målpunkter och stråk vilka sedan utgör de konkreta platser där livet äger rum. Människan omvandlar därigenom naturlandskap till ett kulturlandskap. Det som sedan kännetecknar en plats, på alla dess nivåer och i alla skalor, är till stor del, den platsspecifika relationen mellan himmel och mark (Norberg-Schultz, 1980, s. 42). Denna relation ligger enligt Norberg-Schultz (1980, s. 42-47) till grund för tre olika arketyper av landskap, det romantiska landskapet, det kosmiska landskapet och det klassiska landskapet. Dessa grundformer ger inte bara försättningar för vilka landskap, bosättningar och platser som utvecklas utan kan även påverka människans sätt att förhålla sig till omgivningen och i förlängningen vilka kulturer som utvecklas kring dessa landskap. Dessa landskapstyper kan, enligt Norberg-Schultz (1980, s. 48), i förlängningen även prägla människans uppfattning av vad som gör att en plats uppfattas som god. Eftersom egenskaper kopplade till en viss landskapstyp ibland föredras framför andra. Detta då människan påverkas starkt av det landskap där hon är uppvuxen och vistas mycket i (Norberg-Schultz, 1980, s. 48). Norberg-Schultz (1980, s. 47) ser även dessa grundformer som ett sätt att analysera landskap och platser. Eftersom dessa arketyper även representerar platsens identitet och själ.

En språklig analys av begreppet plats bekräftar enligt Norberg-Schultz (1999, s. 103) hans slutsatser kring fenomenet plats då platser beskrivs av substantiv, vilka betecknar verkliga fenomen. Rummet beskrivs av prepositioner, som återger inbördes relationer. Karaktär beskrivs med hjälp av olika beskrivande adjektiv.

På upptäcktsfärd i "den goda platsen" med en kulturgeograf som resesällskap

Yi-Fu Tuan är kulturgeograf och beskriver i sin bok *Space and Place. The perspective of experience* (1977) hur begreppet plats kan förklaras och förstås genom människans beteende och erfarenheter. Med erfarenheter avser Tuan (1977, s. 8) samtliga beteenden som visar på hur en människa känner till och bygger upp sin verklighet.

Tuan (1974, s. 129) menar att hur människan tolkar sin omgivning och förhåller sig till sin närmiljö är till stor del beroende av den allmänna världsbild som råder. Mellan 1500-talet och 1700-talet började människans uppfattning av sin omgivning att förändras. Från att uppfatta sin omvärld som vertikal med en cirkulär tidsuppfattning skedde ett skifte mot en horisontal världsbild med en linjär tidsuppfattning (Tuan, 1974, s. 129). Den vertikala världsbilden präglas av tre nivåer, himmel, land och underjorden, alla nivåer hålls dock samman av en vertikal axel (Tuan, 1974, s. 131). Människans vardagsliv styrdes i stor utsträckning av årstiderna vilka i sin tur relaterade till solen och stjärnornas position på himlen (Tuan, 1974, s. 131).

Förändring av världsbilden innebär, enligt Tuan (1974, s. 132-136) en förändring av fokus från kosmos till landskap. Detta kan bland annat anses återspeglas i konsten. Det var först i samband med att världsbilden blev horisontal som konstnärer i väst började måla perspektiv. Detta var inte en ny kunskap utan enbart ett uttryck för den nya världsbilden. Detta skifte innebar även att tidsuppfattningen förändrades från cirkulär till linjär.

Tuan (1974, s. 16) menar att ett sätt för människan att förstå och ta sig an sin omgivning är genom att kategorisera den med hjälp av motsatser, så som exempelvis liv – död, berg – dal och himmel – mark. Många kulturer strukturerar sin omgivning och sin världsbild genom att se sig själva i mitten och omgivningen som periferi. Uppfattning om vår omgivning kan även härledas till människokroppen då vi ofta uppfattar vår närmiljö genom att tänka i banor som fram och bak. Exempelvis har en stad ofta en framsida och en baksida, ett hus har en huvudentré på husets framsida och så vidare (Tuan, 1974, s. 27).

Staden fungerade från början som symbol för kosmos och den världsbild som rådde (Tuan, 1974, s. 248). Med symbol menar Tuan (1974, s. 23) en del som representerar en helhet. Staden innebär en trygghet och ett skydd mot lantlivets mer oberäkneliga levnadssätt. Alla städer innehåller symboler för att visa på stadens makt och status. Detta gäller än i dag men fungerar mer som ett sätt att visa på stadens historia och identitet (Tuan, 1974, s. 247). Dessa symboler kan även utgöra landmärken. Som en motpol till stadsliv har attityder till det vilda och landsbygden förändrats och fungerar idag som alternativa ideal till varandra (Tuan, 1974, s. 248). Attityderna till dessa ideal har alltid varit blandad och uppstått i relation till en motpol. Det vilda som kaos och samtidigt det oskyldiga, trädgården som norm för det "rätta" livet och samtidigt melankoli och staden som kan sägas representera frihet och ordning samt förtryck (Tuan, 1974, s. 248).

Tuan (1974, s. 70) menar att människans uppfattning om sin omgivning inkluderar attityder som med tiden förändras. Ett exempel på detta är de olika stilidealerna som finns inom arkitekturen. Den ekonomiska och tekniska utvecklingen ger människan nya möjligheter att visa hur attityden till omgivningen förändras genom olika arkitektoniska uttryck. Vissa element i omgivningen står dock utan för mänsklig kontroll då de utgörs av mer bestående element. Dessa är bergen, öknen och sjöar. Eftersom dessa element är bestående måste människan förhålla sig till dem på ett känslomässigt plan och genom att studera människans förhållningssätt till dem kan man se hur människan har gett dem olika mening och innebörd genom tiderna. Ofta förknippade med starka känslor så som hemviste för gudar eller demoner. Under modern tid är dessa element inte lika känslomässigt laddade men de utgör än idag viktiga element i människans omgivning (Tuan, 1974, s. 70).

Människan har i alla tider sökt efter den ideala omgivningen eller platsen. Men hur den har sett ut har varierat från kultur till kultur men kan sammanfattas i två förebilder, den oskyldiga trädgården som erbjuder skydd eller kosmos som symboliserar ett sökande efter någonting mer (Tuan, 1974, s. 248). Genom att studera gamla myter kring hur vi människor uppfattar livet efter döden kan vi ta reda på vilka omgivningar som är människans förebilder för goda platser. Trots att idealen är hämtade från vår omgivning är de inte givna och bestämda av naturen självt utan det är vi människor som ger dem olika värden och attityder (Tuan, 1974, s. 113). Dessa ideala platser kan sammanfattas i kustlinjen, dalen och ön (Tuan, 1974, s. 115-120). Platser existerar dock i olika skalor, från platsen där vår favorit fåtölj står

till platsen "världen". Ett mellanting mellan dessa extremer är människans boplats. Människan tenderar att se sin boplats som medelpunkten på jorden och den utgör därför en viktig plats (Tuan, 1977, s. 149).

Människans rumsliga uppfattning är något en vuxen person ofta tar för givet men är dock något som människan till stora delar måste lära sig (Tuan, 1977, s. 19 samt 1974, s. 56-57). Vår uppfattning och känsla för, exempelvis plats, är ingenting som sitter i våra gener utan är ett inlärt beteende. Genom att uppleva lär vi oss och det är via våra erfarenheter som någonting blir till vår verklighet (Tuan, 1977, s. 9). Ordet landskap har exempelvis ofta ingen innebörd för ett barn utan måste läras in och skapas genom erfarenheter (Tuan, 1974, s. 56).

En del av platsupplevelsen sker, enligt Tuan (1974, s. 5-10), med hjälp av våra sinnen, syn, känsel, hörsel samt lukt. De olika sinnena samverkar och förstärker varandra. Synen ger oss den främsta och mest detaljerade information om vår närmiljö. Människan kan även med tiden utveckla ett tredimensionellt seende. Känseln kan ge oss olika fakta om material, struktur med mera. Hörseln låter oss få tillgång till information även från ett område större än vårt blickfång. En lukt kan framkalla ett strakt minne (Tuan, 1974, s. 5-10). När människan ser ut över en landskapsvy stannar hennes blick upp när hon ser någonting intressant. Varje paus skapar en möjlighet för människan att framkalla en plats (Tuan, 1977, s. 161). Denna upplevelse kan dock vara flyktig. Det tar ofta längre tid att få en känsla för en plats (Tuan, 1977, s. 161), men detta kan ske odramatiskt genom dagliga erfarenheter under en längre tid (Tuan, 1977, s. 183). En omgivning, ett utrymme, blir till en plats då den blir mer definitiv och fylls med mening (Tuan, 1977, s. 137). Tuan (1974, s. 93) använder ett eget begrepp, *topophilia*, för att beskriva människans förhållande till sin omgivning. Begreppet representerar människans känslomässiga band och sina attityder till omgivningen, med begreppet förknippas känslor så som välbefinnande, igenkännande och patriotism. En medvetenhet om det förflutna är viktig om man ska knyta an till och tycka om en plats (Tuan, 1974, s. 99-102). Exempelvis kan en staty i sig själv skapa en känsla av en plats (Tuan, 1977, s. 162). Ett landmärke kan upplevas som någonting positivt då den underlättar igenkänning (Tuan, 1977, s. 72). När en omgivning blir tillräckligt bekant för oss blir det en plats (Tuan, 1977, s. 73).

Vårt moderna samhälle har bidragit till att vi allt mer förlitar oss på synen när vi ska uppfatta vår omgivning. En plats eller ett område blir i det här sammanhanget något statiskt, en ram eller en matris av objekt (Tuan, 1974, s. 11). Det moderna livet har även lett till att vi har allt mindre kontakt med den naturliga omgivningen, oftast enbart i rekreativt syfte. Vilket i förlängningen kan anses påverka vårt förhållande till naturen. Vi är inte en del av naturen utan kanske snarare "utsätter" oss för en naturlig upplevelse. Tuan (1974, s. 96) menar att dagens turism där man kan välja att uppleva nya omgivningar i skydd av sightseeingbussarnas bekvämlighet samt dagens extremsporter är exempel på detta förhållningsätt.

På upptäcktsfärd i "den goda platsen" med en antropolog som resesällskap

Antropologen Tim Ingold (2000) diskuterar i sin bok *The perception of the environment* hur människor uppfattar sin omgivning genom att studera samhällen där man i huvudsak är samlare och jägare. Ingold menar att omgivning är ett relativt begrepp. Konceptet omgivning kan tolkats i relation till det egna jaget. Närmiljön utvecklas då med mig eller runt om mig eller så kan relationen till omgivningen ses som en ständigt föränderlig process som hela tiden utvecklas. Förhållningsätten påverkar i sin tur vilken relation vi har till vår omgivning då den kan ses som något skilt från oss eller som om vi är en del av den (Ingold, 2000, s. 20). Ingold anser att när människor använder begrepp så som naturlig omgivning ges en indirekt fingervisning om att personen uppfattar sin omgivning som någonting separat från sig själv och att man därigenom inte ser sig själv som en del av sin omgivning (Ingold, 2000, s. 20). Det finns en tydlig skillnad i hur man uppfattar och ser på sambanden mellan kultur och natur i västvärlden i jämförelse med den övriga världen. I väst ser man natur som ett fenomen som skapas ur ett kulturellt sammanhang. I den övriga världen ser man kultur och natur som ett och det är ur detta sammanhang en relation till omgivningen uppkommer (Ingold, 2000, s. 41-42). Ingold (2000, s. 138) definierar kultur som den kunskap som en person behöver för att fungera normalt i ett samhälle.

Ingold (2000, s. 20-21) menar att kunskapen om vår omgivning förmedlas från generation till generation. Ofta genom att människan direkt i sin omgivning får ta del av denna kunskap genom exempelvis känsel, smak, lukt och hörsel (Ingold, 2000, s. 20-21). Genom denna inlärningsmetod kommer landskapets bestå av koder som kan tolkas och förstås av oss människor. Det är genom lärdomen om dessa koder som vi människor lär oss att tolka och uppfatta vår omgivning (Ingold, 2000, s. 22). Kunskapen kan även till vis del ses som gemensam då den delas när människor arbetar tillsammans (Ingold, 2000, s. 163).

Ingold (2000, s. 25) diskuterar i sin text även begreppet "kunskaps känsla". Människans förhållande till sin omgivning kan även vara präglad av en kunskap baserad på känsla, lärd genom lång erfarenhet, även kallad intuition. Kunskapen om djur och jakt i samlar och jägarsamhällen är exempel på en sådan så kallad "kunskaps känsla".

Hur vi agerar och vilka intentioner vi har i förhållande till vår omgivning kan även ses i relation till ett naturligt urval och människans rationella val (Ingold, 2000, s. 27). I sådana situationer fungerar människans kulturella arv och den kunskap som gått från generation till generation som ett ramverk för de val som sker (Ingold, 2000, s. 30).

Ingold (2000, s. 53-54) diskuterar även termen psykologiska landskap i sin bok. Han menar att samlar- och jägarsamhällen skapar landskapet genom sin historia. Landskapet har inget eget innehåll utan består till stor del av förflutna händelser. Det är rörelsen igenom landskapet som gör att tidigare händelser återupplevs och ger identitet åt olika platser. Det skapas ett nätverk av platser som hålls samman av förgångna händelser och resor. Samtidigt som landskapet utgör en möjlighet för framtida händelser (Ingold, 2000, s. 53-54). Landskapet är en del av det sociala livet och landskap kan ses som en karta av myter (Ingold, 2000, s. 56) Landskapet skapas genom engagemang då vi människor för att överleva måste engagera oss i vår omgivning (Ingold, 2000, s. 56-58).

Plats kan ges olika betydelse beroende på hur människan anknyter till den. Sambandet kan vara personligt, spirituellt eller historiskt. På så sätt representerar även landskapet alla som någon gång har bott och levt där (Ingold, 2000, s. 54). Det är även denna koppling bakåt i tiden som ger omgivningen dess identitet. Den kulturella identiteten kan bestå av olika föreställningar gällande exempelvis släktskap, olika generationer, gemensamt innehåll, minne och nation. Och det är via dessa föreställningar som identiteten skapas och lever vidare från generation till generation (Ingold, 2000, s. 132). Kulturella symboler underlättar förståelsen av omvärlden (Ingold, 2000, s. 160).

Enligt Ingold (2000, s. 153) måste människan förhålla sig till sin omgivning och närmiljö för att överleva. Detta förhållande präglas av dagliga aktiviteter och Ingold kallar detta förhållningssätt för boplatsspektivet. Att människan måste engagera sig och skapa en omgivning innan hon kan bo där kallar Ingold för byggarperspektivet (Ingold, 2000, s. 153). Omgivning blir dock meningsfull då det är människans livsmiljö inte utav att människan skapar och bygger i sin närmiljö (Ingold, 2000, s. 168). Människan har en inverkan på sin omgivning för att den ständigt är under anordning och därför aldrig kan anses vara färdig (Ingold, 2000, s. 20 och 172).

Människan uppfattar sin omgivning med hjälp av sina sinnen. Men utan rörelse skulle denna uppfattning bli statisk det är därför viktigt att betona rörelsens betydelse för förståelse av en omgivning (Ingold, 2000, s. 166).

Ingold (2000, s. 162) menar att människor förhåller sig på olika sätt till sin omgivning har inte att göra med att de uppfattar sin omgivning på olika sätt utan beror på att de har erhållit olika erfarenheter och kunskaper som gör att de förhåller sig till sin omgivning på olika sätt. När man diskuterar begreppet landskap menar Ingold (2000, s. 190) att det är enklast att börja med att definiera vad landskap inte är. Ingold menar att upplevelsen av ett landskap omfattar mer än land, natur och rumslighet. Land är egentligen något man inte kan se utan fungerar mer som minsta gemensamma nämnare när det gäller upplevelsen av människans omvärld. Upplevelsen av land är dock nära sammankopplat med upplevelsen av landskapet. Upplevs land på ett visst sätt upplevs landskapet på ett liknande sätt (Ingold, 2000, s. 190). Landskap är inte natur, enligt Ingold (2000, s. 191), i den meningen att det representerar någonting separerat från människan och att landskap enbart skulle vara en kulturell produkt. Detta då människan lever i nära relation till med sin omgivning. Landskap är inte heller främst präglad av sin rumslighet detta då landskap snarar innebär en förflyttning mellan olika platser, från en målpunkt till en annan.

Landskap är vad dess invånare definierar den till och utgörs av platser där människan bor och de vägar som förbinder de olika platserna. Enligt Ingold (2000, s. 193) används landskap ibland som synonym med omgivning. Enligt Ingold är det viktigt att inte enbart skilja begreppen åt genom att tolka omgivning som ett naturligt tillstånd och landskap som en av människan skapad miljö. Detta då både omgivning och landskap ger förutsättningar för människan och djurens överlevnad och utgör dess livsmiljö (Ingold, 2000, s. 193). Plats är rörelse och plats har ingen lokalitet utan bara historia (Ingold, 2000, s. 219).

Ingold (2000, s. 199) menar att för att bättre förstå vad som avses med begreppet landskap bör det kompletteras med begreppet "taskscape". Landskapet representeras av de delar man ser medan "taskscape" definieras av de aktiviteter man hör men kanske inte ser (Ingold, 2000, s. 199). "Taskscape" existerar enbart så länge människor väljer att bo där och på så sätt engagerar sig i olika aktiviteter i sin omgivning. "Taskscape" har dock ingenting med kultur att göra (Ingold, 2000, s. 197).

En plats skapas genom att människan tillbringar sin tid där och upplever platsens atmosfär via sina sinnen så som syn, hörsel och känsel. Dessa upplevelser är i sin tur beroende av vilka aktiviteter människan utför i egenskap av boende i miljön. En plats får sin unika mening av att de som bor där engagerar sig i sin omgivning genom att utföra olika aktiviteter. Rumslighet bidrar till att människan kan relatera till sin omgivning medan människan hämtar innebörden från landskapet. Plats fungerar i detta sammanhang som en nod. Plats är en egen enhet men är samtidigt en del av större helhet. Man kan röra sig mellan platser utan att överträda gränser. Gränser kan dock utgöra en del av ett landskap och på så vis även vara en del av en plats, de kan utgöras av naturliga eller byggda element. Gränser är dock ingen förutsättning för skapandet av en plats (Ingold, 2000, s. 192). Landskapet består, enligt Ingold (2000, s. 193), inte i sig av gränser. En gräns kan bara uppkomma om människor till följd av utförda aktiviteter upplever dem.

Sammanfattande analys avseende återkommande begrepp vid beskrivningen av "den goda platsen"

Litteratururvalet och de texter som ingår i studien beskriver plats i olika sammanhang. Ingen av författarna kan anses omnämna "den goda platsen" direkt i sina texter. När begreppet beskrivs kan det i stället anses ske i mer generella och icke värderande termer. En tolkning av den generella beskrivningen kan vara att författarna ändå avser en "god plats" då syftet med diskussionen och beskrivningarna är att återge platser som förstås eller upplevs som positiva. Endast arkitekten Norberg-Schultz (1992, s. 34) beskriver plats i negativa termer och då i samband med att man kan uppleva en så kallad "plats brist". Eftersom begreppet plats beskrivs i olika sammanhang och med olika teoretiska utgångspunkter varierar författarnas beskrivning av "den goda platsen" i stor utsträckning. Detta får som konsekvens att litteraturstudiens omfattning kan variera mellan de olika författarna och de vetenskapsdiscipliner de i sin tur representerar. Men vid en jämförelse mellan de olika författarna kan man vid en tolkning av deras texter uppfatta att flera olika begrepp återkommer när de beskriver och diskuterar "den goda platsen". Dessa återkommande begrepp som kan utläsas ur uppsatsens reseskildringar där de olika vetenskapsdisciplinerna anges som resesällskap, har ställts samman i tabellform för att underlätta en jämförelse disciplinerna emellan, se tabell 2.

De centrala begreppen, så som de är sammanställda i tabell 2, ger ett helhetsintryck av relativ samstämmighet mellan de olika författarna och deras beskrivning av begreppet plats. Av tabellen framgår dock att beskrivningen av och diskussionen kring "den goda platsen" på vissa punkter skiftar mellan de olika författarna. Dessa skillnader och likheter diskuteras närmare i avsnitt fyra - diskussion och slutsatser kring "den goda platsen".

Centrala begrepp för de olika vetenskapsdisciplinerna vid diskussionen av "den goda platsen"				
T V Ä R V E T E T E N S K A P L I G S T U D I E	Begrepp:	Arkitekturteoretiker: Christian Norberg-Schultz	Kulturgeograf: Yi-Fu Tuan	Antropolog: Tim Ingold
	Olika synonymer i samband med "den goda platsen"	ja	ja	ja
	Variation av skala	ja	ja	nej
	Naturliga platser	ja	ja	ja
	Platser skapade av människan	ja	ja	ja
	Platser som inlärnings process	nej	ja	ja
	Identitet, identifikation, samhörighet	ja	ja	ja
	Kulturell påverkan och "den goda platsen"	nej	ja	ja
	Platsens atmosfär	ja	ja	ja
	Byggd form och platser	ja	ja	ja
	Boplatser, livsmiljö, livsrum	ja	ja	ja
	Gestaltningens påverkan på "den goda platsen"	ja	nej	nej
	Erfarenheter & upplevelser som en del av "den goda platsen"	nej	ja	ja
	Orientering som en del av uppfattningen av "den goda platsen"	ja	ja	ja
	Uppfattning av "den goda platsen" genom rörelse	nej	ja	ja
	Världsbild och tidsuppfattning	nej	ja	ja
Kvalitativa egenskaper	ja	ja	ja	
Kvantitativa egenskaper	ja	nej	nej	

Tabell 2. Sammanställning av centrala begrepp som framkommit i uppsatsens analys del. (Sammanställd av Tanja Peters, 2012-05-23).

4 Diskussion och slutsatser om "den goda platsen"

Människans förhållande till sin omgivning

När de tre olika författarna Norberg-Schultz, Tuan och Ingold diskuterar begreppet plats kan det, i de texter som ligger till grund för denna studie, ofta anses ske på ett mer filosofiskt plan. "Den goda platsen" kan i detta sammanhang anses blivit beskrivet mer indirekt. Vid beskrivningen används även många synonymer för begreppet "den goda platsen" så som land, region, omgivning och rumslighet. En diskussion om "den goda platsen" kan möjligtvis därför ske på olika miljönivåer och en beskrivning av land kan därför anses återspegla hur människan relaterar till begreppet plats. Då en beskrivning av plats kan återkomma i olika nivåer kan de olika författarna anses ge uttryck för olika sätt som människan förhåller sig till sin omgivning och närmiljö. Ingold är den författare som diskuterar denna problematik mest ingående och framhåller att det är en viktig faktor när det kommer till människans förhållningssätt till sin omgivning och i förlängningen även "den goda platsen". Ingold kan

anses ge uttryck för att det finns två utgångspunkter, antingen ser människan sig som en del av sin omgivning vilket även betyder att hon är en del av sin omgivning och den natur som omger henne eller så ser människan sig som någonting skilt från omgivningen och ser naturen som någonting hon kan bemästra och forma. Både Ingold och Tuan kan i detta sammanhang anses se ett samband mellan hur människan förhåller sig till sin omgivning och hur hennes världsbild är utformad.

Ingold skulle nog hävda att Norberg-Schultz i sin beskrivning av "den goda platsen" representerar ett typiskt västerländskt förhållningssätt där människan är skild från naturen. Detta då Norberg-Schultz bland annat beskriver att det är människan som tar fram potentialen i ett landskap och på så sätt visar på platsens själ. Tuan diskuterar i sin text hur olika kulturer har förhållit sig till sin omgivning och hur det har förändrats över tiden. Tuan beskriver även platser i termer av naturliga platser och platser skapade av människan. Tuan menar att den byggda staden representerar ett mikrokosmos. Från dessa resonemang skulle slutsatsen kunna dras att Tuan, även om han inte på samma uttalade sätt som Norberg-Schultz, ändå utgår från att människan är separerad från sin omgivning.

Platsupplevelse kontra platsförståelse

Ett sätt att dela upp beskrivningen av begreppet plats, så som begreppet beskrivs av de olika författarna i studien, skulle kunna vara att kategorisera dem i två grundläggande uppfattningar, det vill säga platsupplevelse och platsförståelse. Författarna kan sägas ha olika utgångspunkter för sina texter, kulturgeografen Tuan fokuserar på att beskriva hur människan upplever sin omgivning och hur det påverkar "den goda platsen" medan arkitekten Norberg-Schultz inriktar sin beskrivning på hur människan kan förstå en plats och hur man därigenom erhåller platskvalité eller en god plats. Även Ingold kan anses fokusera på hur människan uppfattar sin omgivning och därigenom även kommer i kontakt med olika platser. Både Tuan och Ingold menar att det är genom erfarenhet som människan lär känna sin omgivning och "den goda platsen". Tuan menar att "den goda platsen" är starkt förknippat med känslor. Det är när en person får ett känslomässigt band till en plats som den kan skapas. Ingold kan istället anses mena att människan via sin boplatser och de dagliga aktiviteter som hon utför och är delaktig i, skapar sin omgivning och de platser som omger henne. De tre olika författarna kan sägas ha olika utgångspunkter och avsikter när de tolkar "den goda platsen" men målet kan dock anses vara det samma, det vill säga att öka förståelsen för begreppet plats.

För vem finns "den goda platsen"?

Samtliga författare kan anses ha beskrivit "den goda platsen" som människans livsmiljö. Det är en plats där människan bor och utför sina dagliga sysslor. Ingold betonar detta samband och kan anses mena att det är just denna relation som främst präglar "den goda platsen". I förlängningen skulle man kunna hävda att Ingold menar att "den goda platsen" är en plats där livet äger rum, det är en plats för människan som engagerar sig genom att ta en aktiv del av sin omgivning. Tuan däremot menar att platser skapas i omgivningen när människan i sin upplevelse stannar upp och får en känslomässig koppling till en plats. "Den goda platsen"

kan i detta sammanhang anses skapad av den uppmärksamme. Norberg-Schultz kan istället anses mena att det är via förståelsen som "den goda platsen" skapas då platsen ges en identitet och människan genom insikt upplever platsens atmosfär. Norberg-Schultz resonemang kan ses i motsats till Tuan och Ingold diskussioner där de istället kan anses betona hur "den goda platsen" skapas genom en relation med människan. "Den goda platsen" kan anses skapad när människan upplever den, förståelsen av platsen kommer i andra hand.

"Den goda platsens" dynamik

Tuan menar att vår omgivning inte bara är något vi tar in via våra sinnen och upplever utan att vi även har olika attityder förknippade med dem. Attityder är del av vårt kulturella arv och vi påverkas av de samhällen vi är en del av. Attityder ändras genom åren och då även människans inställning till sin omgivning. Naturen i sig kan vara oförändrad men vår inställning till den kan ändras. Enligt Tuan förstår även vi människor vår omgivning genom att vi kategoriserar upp den i motsatser så som exempelvis liv - död. I förlängningen kan detta eventuellt även påverka människans förhållande till plats och vad som egentligen gör att vi uppfattar en plats som god. En koppling kan eventuellt göras till de samhällen där människan idag lever ett utpräglat urbant stadsliv ses motpolen det vilda som någonting spännande. I Sverige skulle en parallell kunna dras till de naturliga planteringar som var populära på 70-talet och den trend som för närvarande råder kring Woodland planteringar. Båda dessa planteringar skulle kunna sägas representera det vilda i en mer kontrollerad miljö det vill säga staden. Enligt Tuan har vår inställning till "det vilda" en gång i tiden sett annorlunda ut då sågs det som någonting skrämmande och otäckt. Medan det idag eventuellt går att hävda att det vilda mer kan ses som en oas för återhämtning.

Både Tuan och Norberg-Schultz betonar vikten av historia i samband med beskrivningen av plats. Båda vetenskapsdisciplinerna delar även upp omgivningen i naturliga platser och platser skapade av människan. Där de naturliga platserna beskrivs som mer oföränderliga. Ingold menar i stället att landskapet ständigt förändras. Så länge människan lever och bor på jorden påverkar hon sin omgivning vilket får som konsekvens att omgivningen förändras, det finns ingen del som är beständig. Hur hon förhåller sig till sin omgivning är någonting hon även lär sig via sina erfarenheter genom livet.

Sammantaget skulle man kunna hävda att "den goda platsen" har en inneboende dynamik. En historiskplats kan ge omgivningen en viss kontinuitet och identitet. Människan har ett nära förhållande till sin omgivning då det är hennes livsmiljö. Hur människan ser på och tolkar de platser där livet äger rum kan skifta beroende på erfarenheter och attityder. Människan tolkar sin omgivning genom motpoler och man skulle kunna säga att om den ena sidan finns representerad finns även en dragningskraft till dess motpol. För att bättre förstå "den goda platsen" kanske den borde tolkas i sitt sammanhang, inte i förhållande till det som Norberg-Schultz benämner som platsbrist, utan till den kontrast som den representerar.

Att upptäcka den "den goda platsen"

Samtliga författare tar i sin beskrivning, som ligger till grund för denna studie, upp många synonymer till begreppet plats så som exempelvis land, region, område och rumslighet. Alla disciplinerna kan därför anses beröra problematiken kring plats och skala. I det här sammanhanget nämner både Norberg-Schultz och Tuan platser som är att anse som naturliga och de som är byggda av människan. Tuan menar att en plats kan återfinnas någonstans emellan favorit fåtöljen i vardagsrummet och universum. Norberg-Schultz gör istället en avgränsning när det gäller problematiken kring skala mellan det som är för litet och det som är för stort för människan. I sin text kan Ingold inte anses ge något större utrymme åt att diskutera frågan kring begreppet plats och olika skalnivåer.

En plats kan, enligt Tuan och Norberg-Schultz, representeras på flera skalnivåer men ingen av författarna kan anses behandla problematiken kring vad som inte kan anses vara en plats. En möjlig tolkning av deras beskrivning av är att författarna ger den mänskliga skalan extra fokus då de avser att öka förståelsen kring begreppet ur en mänsklig synvinkel. Inte heller Ingold kan anses beskriva vad som inte utgör en plats.

Var kan man då finna "den goda platsen"? Samtliga författare använder många synonymer vilka representerar olika skalnivåer när de beskriver begreppet plats. Som exempel kan nämnas att både begreppen och fenomenen landskap och favorit fåtöljen tas upp när plats diskuteras. Det ena begreppet kan tolkas i mer konkreta termer, de flesta människor kan relatera till det fysiska objektet fåtölj, medan landskap kan anses ha en mer abstrakt innebörd då begreppet lämnar ett större tolkningsutrymme. Samtidigt kan nog konstateras att det är just i denna inkonsekvens som det mest intressanta med begreppet "den goda platsen" fångas. Plats kan genom sin mångfald på så sätt anses vara relevant i det flesta sammanhang, speciellt för landskapsarkitekter, oavsett i vilken skala landskapsarkitekten arbetar måste yrkeskåren på något sätt förhålla sig till "den goda platsen". Vad kan i detta sammanhang egentligen inte anses vara en plats?

Både Norberg-Schultz och Tuan tar i samband med beskrivningen av begreppet plats upp att det i skildringen av vår omgivning finns olika idealtyper. Att båda vetenskapsdisciplinerna hävdar att det finns idealtyper som i stor utsträckning påverkar beskrivningen och upplevelsen av en plats. Båda författarna kan anses hävda att vissa givna förutsättningar kan ge en viss upplevelse av en plats. Detta kan tolkas som att en plats även kan stå för någonting mer än vad den i sig representerar, det vill säga ha ett symbolvärde. Kulturgeografen Tuan definierar symbol som en del som representerar en större helhet. Ett sådant resonemang kan anses ligga i linje med det Norberg-Schultz kallar för "platsens själ". Ingold kan i stället antas hävda att "den goda platsen" är skapad av människan i samband med dagliga aktiviteter då det även är hennes boplats. Ingold talar i stället om att landskapet består av koder som människan lär sig tyda via erfarenheter och kunskaper som förs vidare från generation till generation. Om en plats har fått ett symbolvärde skulle han troligtvis hävda att det har skett genom att människan har fått tagit del av tidigare generationers historia eller på grund nutida händelser.

Relationen mellan landskap, omgivning, rumlighet och plats

Både Tuan och Ingold menar att vi uppfattar vår omgivning med hjälp av våra sinnen och att människan lär sig förhålla sig till sin närmiljö sedan barns ben via olika erfarenheter. Ingold betonar även att förhållandet till omgivningen är en kunskap och färdighet som lärs ut från generation till generation. Enligt Tuan skapas en plats när den fylls med mening. Platser kan fungera som målpunkter med kan även ge identitet och underlätta orienteringen i människans närmiljö. Platser kan skapas när människan stannar upp och pausar. Vid varje tillfälle som människan gör ett uppehåll finns en möjlighet att en plats skapas. Tuan menar vidare att platser är förknippade med människors känslor.

Ingold menar att plats är en del av en större helhet där plats kan sägas fungera som den minsta gemensamma nämnaren. Landskapet ger mening medan rumsligheten skapar sammanhanget. Även Ingold betonar rörelsen som en viktig del i upplevelsen av en plats. Till skillnad från rumslighet behöver en plats inga gränser utan kan skapas vid det tillfälle människan får en relation till omgivningen ofta i samband med olika aktiviteter.

Norberg-Schultz kan anses mer influerad av gestaltningsteorin då han påtalar hur olika element kan organisera sig och upplevas som gränser och därigenom ge identitet åt en plats. Enligt honom är det den rumsliga ordningen förenat med den byggda formen som ger platskvalité det vill säga "den goda platsen".

Samtliga författare kan anses beskriva "den goda platsen" i relation till begreppen landskap, omgivning och rumslighet. De olika författarnas beskrivningar möjliggör en djupare förståelse inför vad som förbinder samt vad som skiljer de olika begreppen åt. Författarna kan även anses ge olika infallsvinklar på begreppet "den goda platsen".

"Den goda platsens" ingredienser

Norberg-Schultz menar att platsen består av kvalitativa och kvantitativa delar. Tuan och Ingold beskriver hur människan uppfattar sin omgivning genom sina sinnen och kan därmed anses fokusera på hur de kvalitativa elementen i miljön upplevs, så som exempelvis syn- och ljudupplevelser. En förklaring till denna skillnad kan kanske vara att arkitekter ofta förhåller sig till sitt arbetsområde utifrån konstruktion och funktion till skillnad från kulturgeografer och antropologer som mer fokuserar på människans upplevelse där sinnesintrycken utgör en viktig del. Norberg-Schultz kan anses vara självkritisk då han menar att yrkeskåren borde bli bättre på att även arbeta med de kvalitativa delarna, det vill säga de intryck som vi får via våra sinnen. Tuan menar att det är när vi med våra sinnen stannar upp som en plats skapas. Om denna paus inte sker har människan inte någon möjlighet att uppfatta en plats utan omgivningen och rummet förblir en större sammanhängande enhet. Samtliga författare kan på ett eller annat sätt anses hävda att det är genom "den goda platsen" som människan knyter an till sin omgivning. Detta kan ske via aktiviteter, sinnesupplevelser eller identifikation med mera, ofta genom att ett känslomässigt band skapas till platsen.

5 Avslutande reflektioner

Landskapsarkitektens relation till "den goda platsen"

Av uppsatsens diskussions del framkommer att plats är ett begrepp som kan representeras av många olika synonymer vilka i sig företräder olika skalnivåer i samband med beskrivning av människans omvärld. "Den goda platsen" kan därför ses som en viktig del när det gäller människors tolkning och upplevelse av sin omgivning och närmiljö. För landskapsarkitekten kan denna fråga kännas extra relevant då yrkeskåren ofta kan anses beröras av denna frågeställning i sitt dagliga arbete. Problematiken kan behandlas indirekt eller mer direkt men då "den goda platsen" på ett eller annat sätt kan anses representeras i olika skalnivåer är den på något sätt ständigt närvarande. Diskussionen i uppsatsen ger inget entydigt svar på frågan hur denna problematik ska hanteras, men kan tänkas ge en ledtråd om vilka aspekter landskapsarkitekten kan ha i beaktande när en plats ska förstås och hur den kan komma att uppfattas. Uppsatsen kan anses visa på att "den goda platsen" har en viktig funktion när det gäller att få människan att relatera till sin omgivning och som identitetskapande element. "Den goda platsen" kan skapas beroende på människans känslor inför den och platsen är alltid en del av ett större sammanhang. Till skillnad från rumslighet kan en plats sakna tydliga avgränsningar och man kan förflytta sig mellan olika platser utan att passera gränser. Erfarenheter och färdigheter påverkar hur vi upplever "den goda platsen". Platser kan anses vara en del av den omgivning där vi lever och bor och därför till stor del formas av våra aktiviteter. Den goda platsen kan i detta sammanhang ses som ständigt föränderlig. Viktigt är även att "den goda platsen" kan anses skapas av rörelse när människan tar del av sin omgivning och förflyttar sig emellan dess olika rumsligheter.

Det finns fler teoretiska perspektiv inom varje vetenskapsdisciplin som inte tagits upp i denna uppsats till exempel positivism, marxism, feminism, postmodernism. Vilket om man skulle ta dem i beaktande skulle kunna leda till många fler tolkningar och beskrivningar av "den goda platsen". Ämnet skulle även kunna studeras utifrån andra vetenskapsdiscipliner så som exempelvis miljöpsykologin eller diskuteras mer grundligt utifrån ett kunskapsområde.

Vad kan man vänta sig av "den goda platsen" i framtiden

Ett ställningstagande där de olika författarna i studien har olika förhållningsätt avser vår omgivning och dess naturliga platser, är de föränderliga eller inte. Detta synsätt kan i slutändan även återspeglas i "den goda platsen". Arkitekten Norberg-Schultz ser landskapet och dess naturliga platser som något relativt oföränderligt och det är även där man kan finna "platsens själ". Norberg-Schultz hävdar även att en plats som inte har en viss kontinuitet inte är en plats. Detta står i kontrast till vad antropologen Ingold menar då han främst ser landskapet som människans boplats och en miljö som människan därför genom sina dagliga aktiviteter ständigt förändrar. Ingold kan även anses hävda att genom att naturen är människans boplats är människan en del av sin omgivning. Ingold ser landskapet främst som ett "taskscape" som i stor utsträckning präglas av människans olika aktiviteter. Människans förhållningsätt påverkas även i stor grad av vilka erfarenheter hon har och vilka färdigheter

hon utvecklat i samband med att hon lever i sin närmiljö. Vad kännetecknar då egentligen den goda platsen? Har den bestående element eller ingår "den goda platsen" i en ständigt pågående förändringsprocess. Det skulle kunna vara intressant att arbeta vidare med denna frågeställning och diskutera hur vi tolkar begreppet "den goda platsen" idag och hur vi eventuellt kommer tolka begreppet i framtiden. Vad får begreppet "den goda platsen" för innebörd i samband med till exempel, det idag omtalade planeringskonceptet, den blandade staden? Människor i västvärlden lever i en allt mer individ fokuserat, globaliserat samhälle där nya transportmedel kortat ned reseavstånden mellan olika platser. Hur påverkar detta till exempel våra erfarenheter och de färdigheter vi lär oss när vi förhåller oss till vår omgivning.

Definition av "den goda platsen"?

Har uppsatsen lyckats uppfylla sitt syfte med att nå en ökad förståelse för begreppet "den goda platsen"? En stor del av det som har framkommit kring beskrivningen kring "den goda platsen" kan till stor del ha ansetts bestå av inkonsekvenser och motsägelser. Vilket i sig kanske leder till att fler frågor ställs än att svar ges. Nedan ges några exempel på de oförenligheter som diskuterats, i samband med "den goda platsen", i studien.

liten skala	-	stor skala
helhet	-	del
abstrakt	-	konkret
föränderlig	-	beständig
känsla	-	påtaglighet

Studien kanske inte har resulterat i en enhetlig definition kring begreppet "den goda platsen" men kan anses bidra till en problematisering kring ämnet och på sätt till viss del även bidra till en djupare förståelse. Detta även om flera frågor ställs under resans gång än frågor som har besvarats. På upptäcktsfärden i "den goda platsen" kan sägas ha inneburit en resa i en begreppsdjungel där stigen inte alltid kan beskrivas som rak och upptrampad. Men förhoppningsvis kan denna uppsats bidra till att nästa gång någon ger sig ut på upptäcktsfärd i begreppens värld så kan denna studie fungera som en förberedelse på vad som väntar och vad det kan innebära att ha tvärvetenskapligt resesällskap.

6 Referenser

Tryckta källor

Alvesson, Mats och Sköldberg, Kaj (1994) *Tolkning och reflektion. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur.

Magne Holme, Idar och Krohn Solvang, Bernt (1997) *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. 2:a uppl, Lund: Studentlitteratur.

Nordberg-Schultz, Christian (1999) Fenomenet plats. Ur: *Akritekturteorier* 1999:5, s. 89-114. Stockholm: Raster

Norberg-Schultz, Christian (1992) Om platskvalitet. *Arkitektur* 1992:2, s. 34-37.

Norberg-Schultz, Christian (1980) *Genius loci. Towards a phenomenology of architecture*. London Academy Editions.

Sunnemark, Fredrik och Åberg, Martin (red.)(2004) *Tvärvetenskap – fält, perspektiv eller metod*. Lund: Studentlitteratur.

Tuan, Yi-Fu (1977) *Space and place. The perspective of Experience*. Minneapolis & London: University of Minnesota Press.

Tuan, Yi-Fu (1974) *Topophilia. A study of environmental perception, attitudes and values*. New York: Colombia university press.

Avhandlingar

Jakobssons, Anna (2009) *Experiencing Landscape While Walking. On the Interplay between Garden Design, Sensory Experience and Medical Spa Philosophy at Ronneby Spa*. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet.

Nord, Jenny (2009) *Changing landscapes and persistent places. An exploration of the Bjäre peninsula*. Lund: Lundsuniversitet.

Elektroniska källor

Högskoleverket [online]. Tillgänglig via:

<http://www.hsv.se/densvenskahogskolan/sveengordbok/termer/t/tvarvetenskap>, [2012-05-04].

Ingold, Tim (2000), *The perception of the environment: essays on livelihood, dwelling and skill* London: Routledge [online]. Tillgänglig via: ebrary, [2012-05-21].

Larssons, Marie (2009) *Stadsdelsträdgård - plats för gemenskap och kreativa processer*. Sveriges lantbruksuniversitet [online]. Tillgänglig via: uppsatser.se, [2012-05-31].

Nationalencyklopedin [online]. Uppslagsord; arkitektur, kulturgeografi och antropologi. Tillgänglig via: <http://www.ne.se/>, [2012-04-25].

Nationalencyklopedin [online]. Uppslagsord; miljöpsykologi. Tillgänglig via: <http://www.ne.se/>, [2012-05-11].